

#1060

ASIKKALAN KUNTA

RUOTSALAISEN RANTAOSAYLEISKAAVA

Rakennetun kulttuuriympäristön selvitys

5.6.2024

PlanDisain

www.plandisain.fi

SISÄLLYSLUETTELO

Sisällys

1	SELVITYSALUEEN SIJAINTI	2
2	TARKOITUS JA MENETELMÄ	3
3	AIEMMAT INVENTOINNIT	4
3.1	Valtakunnalliset inventoinnit ja rekisterit	4
3.1.1	Valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet (VAMA)	4
3.1.2	Muinajäännösrekisteri	4
3.2	Maakunnalliset inventoinnit ja maakuntakaava	6
3.3	Asikkalan rakennusinventointi 2006	8
3.4	Asikkalan kulttuuriympäristöohjelma 1998	8
4	SUOJELU	10
6	REKISTERI- JA KARTTATARKASTELUT	11
6.1	1800 -luvun rakentaminen	11
6.2	Huvilarakentaminen	12
7	MAASTOTYÖT	14
8	YHTEENVETO JA TULOKSET	15
8.1	Kriittiset arvoalueet	15
8.1.1	Kalkkisten kylä	15
8.1.2	Kalkkisten kanava	18
8.1.3	Rantalanniemi	18
8.1.4	Inkerinniemi	21
8.1.5	Oriinkärki	23
8.1.6	Luotoniemi	25
8.1.7	Huonpohjanvuori – Kotkaniemi	27
8.2	Suositukset kaavamerkinnöiksi	28
9	LÄHTEET	29
9.1	Inventoinnit	29
9.2	Kartat	29
9.3	Rakennusrekisteri	29
9.4	Muut lähteet	29
10	TEKIJÄT	30

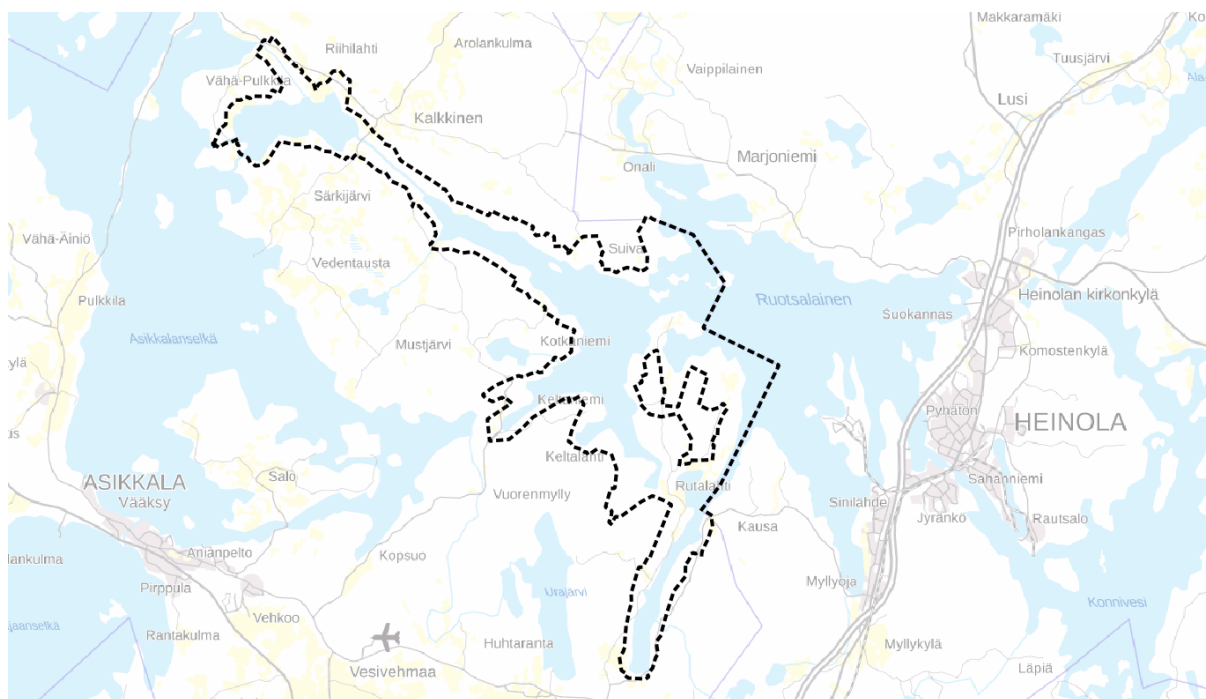
LIITTEET

1. Kohdelista
2. Kulttuuriympäristön kohteet kartalla (numeroitu kaavamerkintöjen suositusten mukaisesti)

Kansikuva: Kalkkisten kylä vuonna 1949 (Maanmittauslaitos)

1 SELVITYSALUEEN SIJAINTI

Selvitysalueeseen kuuluvat Asikkalan kunnan Ruotsalaisen vesialueet sekä rantavyöhyke noin 100 - 200 metrin laajuksena. Alue sijoittuu Vääksyn ja Heinolan taajamien väliin. Kaava-alueen pinta-ala on noin 70 neliökilometriä. Alueella on rantaviivaa noin 180 km.

Kuva 1. Selvitysalueen raja on esitetty kartassa mustalla katkoviivalla.

2 TARKOITUS JA MENETELMÄ

Työn ensisijaisena tarkoituksena on tunnistaa laadittavaa rantaosayleiskaavaa varten kaava-alueen rakennetun kulttuuriympäristön arvoja ja arvokohteita siinä määrin, että kaavan toteuttamisen merkittävät vaikutukset voidaan riittävässä määrin arvioida. Kaava muuttaa ympäristöään niillä alueilla, joille kaavassa on osoitettu uutta rakentamista. Käytännössä siis niillä alueilla, joille uusia rakennuspaikkoja on osoitettu.

Selvitystä on tarkennettu maastokäynneillä sellaisten mahdollisten arvokohteiden ympäristöön, joiden läheisyyteen on osoitettu uusia rakennuspaikkoja. Näissä tarkemmissa maastoselvityksissä saatettiin havaita, että mahdollinen arvokohde ei omaa kulttuurihistoriallisia arvoja. Tai mikäli niitä on ja kulttuurihistorialliset arvot merkittävästi heikkenevät, on esitetty kaavaluonnoksen mukaiseen ratkaisuun muutosehdotuksia. Näitä on kuvattu luvussa 8.

Kaava-alue on laaja ja alueelle sijoittuu mm. yli kaksisataa ennen 1960 -lukua rakennettua lomarakennusta. Selvityksessä ei pyritä siihen, että satoja mahdollisia arvokohteita inventoidaan maastossa. Näin ollen selvityksessä ei arvoteta kaikkia kohteita, vaan luodaan edellä kuvattu kokonaiskuva suhteessa kaavalla osoitettavaan uuteen maankäyttöön. Luvussa 8 on esitetty kriteerit, joiden perusteella kohteita osoitetaan kaavaan.

Selvityksen lähteet koostuvat kolmesta erilaisesta lähestymiskulmasta kerätyistä tiedoista. Näitä ovat 1) Aiemmat inventoinnit, 2) Karttalähteet, 3) Kunnan rakennusrekisteri, 4) Muut lähteet sekä 5) maastokäynnit. Lähteiden perusteella laadittiin lista kaikista mahdollisista arvokohteista. Listaa karsittiin työn aikana, mikäli kohde sijoittui kaava-alueen ulkopuolelle tai jäljempänä tarkemmin kuvatuista syistä. Alkuperäistä numerointia ei muutettu, joten tästä johtuen ”välistä” puuttuu numeroita (LIITE 1). Lähteet on kuvattu tarkemmin luvussa 9.

Näiden tietojen perusteella muodostetaan yleiskaavan kannalta riittävä kokonaiskuva alueen erityisistä rakennetun kulttuuriympäristön arvoista suhteessa Ruotsalaisen rantayleiskaavassa esitettäviin maankäytön muutoksiin.

Selvitys on laadittu yhteistyössä Päijät-Hämeen maakuntamuseon rakennetun kulttuuriympäristön asiantuntijoiden kanssa. Museoviranomaisen kanssa pidettiin työneuvottelut 26.3.2024 sekä 21.5.2024, joissa käytiin lävitse kaavaluonnosvaiheen selvityksen täydennystarpeita. Selvitys on tarkentunut kaavaluonnos vaiheen jälkeen museoviranomaisten kommenttien mukaisesti.

Menetelmää on kuvattu tarkemmin jäljempänä.

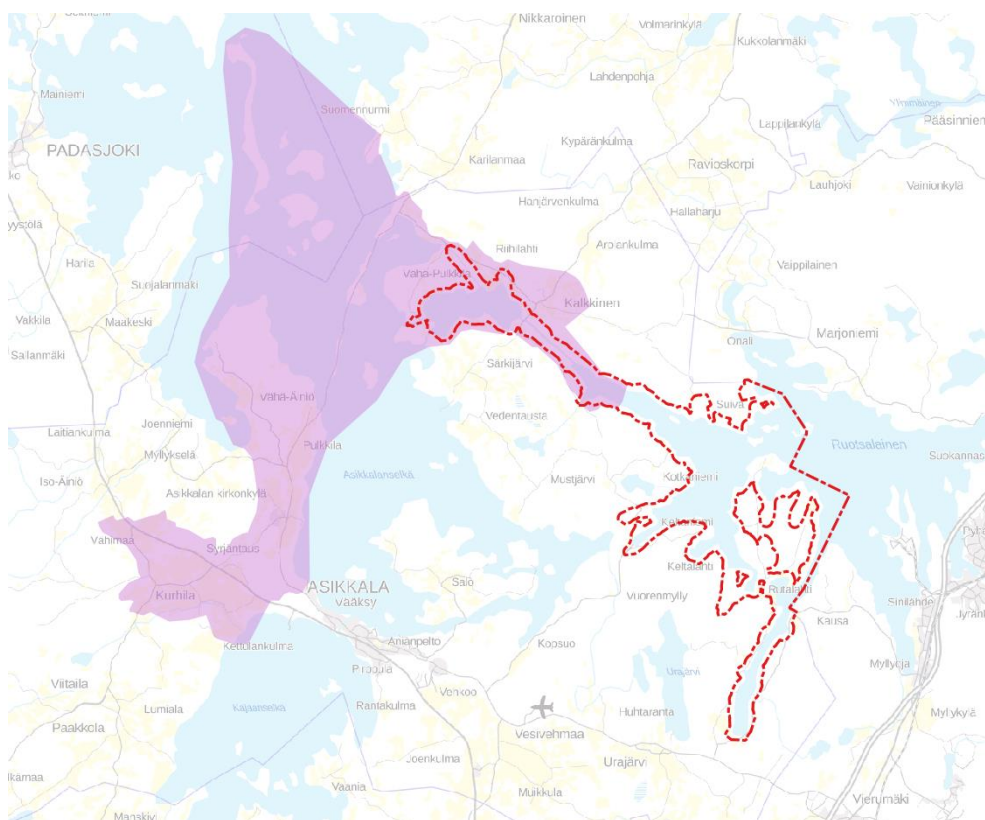
3 AIEMMAT INVENTOINNIT

3.1 Valtakunnalliset inventoinnit ja rekisterit

3.1.1 Valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet (VAMA)

Ympäristöministeriö on laadittanut vuonna 2021 maisema-alueita koskevan valtakunnallisen inventoinnin (VAMA 2021). Inventoinnin tulos on päätetty ottaa valtioneuvoston päätöksellä MRL:n mukaisten valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden tarkoittamaksi inventoinniksi. VAMA 2021 inventoinnissa alueen pohjoisosaa kuuluu valtakunnallisesti arvokkaaseen maisema-alueeseen, jonka nimi on Etelä-Päijänteen kulttuuri- ja harjusaarimaisemat (VAM040040).

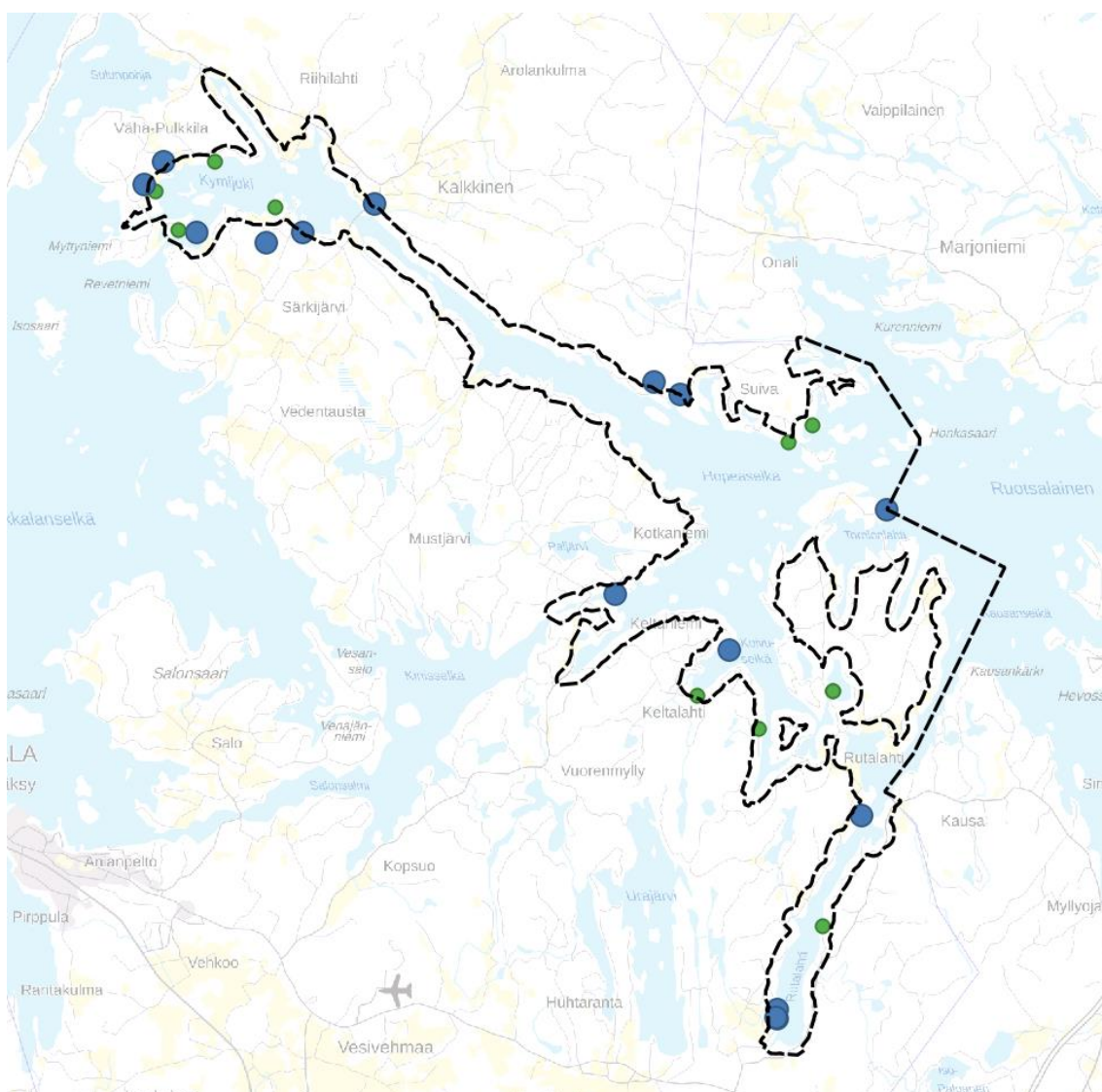
Alue edustaa laaja-alaisesti Päijät-Hämeen maisema- ja luontotyyppejä. VAMA-alueen kulttuurihistorialtaan merkittäviä alueita on Kalkkisten kylä sekä kanava. Kalkkisten kylä on sijainnut pitkään huonojen kulkuyhteyksien päässä ja sinne on tämän johdosta kehittynyt omaleimainen kulttuuri, joka näkyy vanhassa rakennuskannassa. Kalkkisten kanava valmistui vuonna 1878. Kanava on Euroopan pisin makeanveden kanava. Vuoteen 2000 saakka Kymenvirran yli liikennöi lossi, jonka jälkeen silta korvasi sen. Etelä-Päijänteen kulttuuri- ja harjusaari alueen merkittävimmät rakennusperintökohteet ovat kuitenkin Asikkalan kirkonkylässä sekä Vähä-Äiniössä. (VAMA 2021). VAMA-alueeseen sisältyy myös luonnonmaisemallisia arvoalueita. Tässä selvityksessä pääpaino on kulttuurihistoriassa.

Kuva 2. Ruotsalaisen rantaosayleiskaava-alue suhteessa VAMA 2021 -selvityksessä inventoituun Etelä-Päijänteen kulttuuri- ja harjusaarimaisemat -alueeseen.

3.1.2 Muinaisjäännösrekisteri

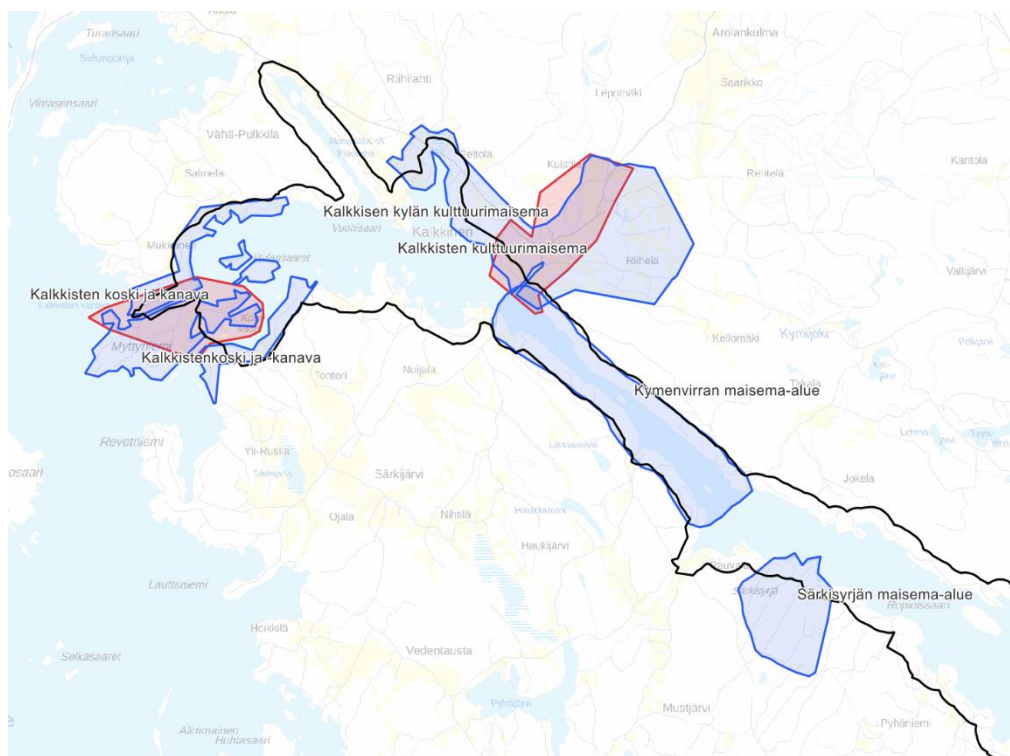
Alueelle sijoittuu yli 20 Muinaisjäännösrekisterin mukaista kohdetta. Näiden lisäksi alueella joitakin kummeleita, jotka ilmenevät vuoden 1926 merikortilta, joten niillä voidaan katsoa olevan arkeologisia arvoja. Kummeliin sijainti vuoden 1926 merikortilta ilmenee alla olevista kuvista sinertävillä.

Kuva 3. Ruotsalaisen rantaosayleiskaava-alue suhteessa muinaisjäänösrekisterin mukaisiin muinaisjäänöksiin (sininen) ja muihin kulttuuriperintökohteisiin (vihreä).

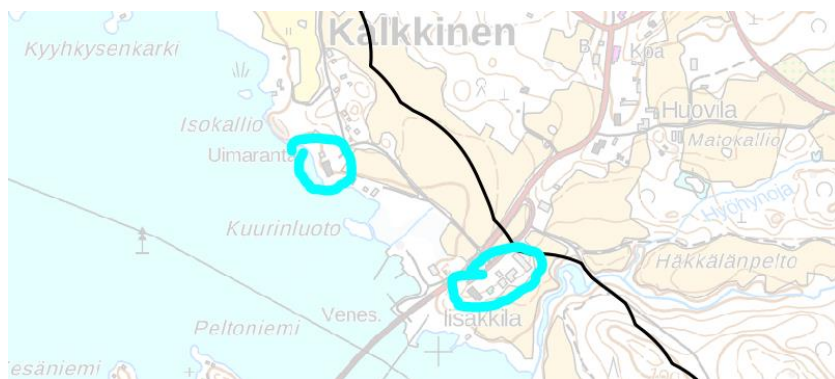
3.2 Maakunnalliset inventoinnit ja maakuntakaava

Kaava-alueen pohjoisosaan sijoittuu maakuntakaavassa osoitettuja maisema-alueita sekä rakennetun ympäristön alueita. Nämä alueet sijoittuvat osin päällekkäin toistensa kanssa sekä kokonaisuudessaan päällekkäin em. VAMA-alueen kanssa.

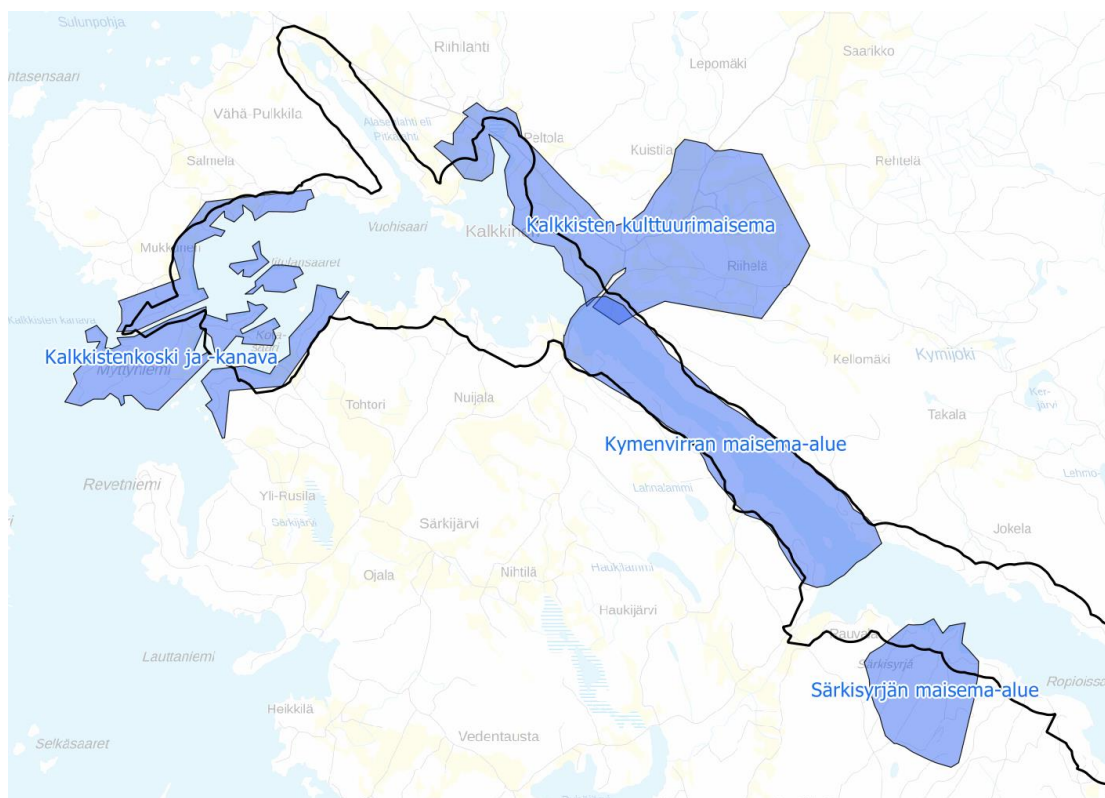

Kuva 4. Maakuntakaavassa osoitetut kulttuurimaisema-alueet lukuun ottamatta aiemmin kuvattua VAMA -2021 selvityksen mukaista aluetta. Virallisesta maakuntakaavakartasta ei erikseen erotu nämä alueet, vaan ne on yhdistetty yhdeksi ma-alueeksi yhdessä VAMA-alueen kanssa. Rakennetun kulttuuriympäristön alueet ovat kartassa punertavalla ja maisema-alueet sinertävällä. Jäljempänä on esitetty vastaavat rajaukset omilla kartoillaan.

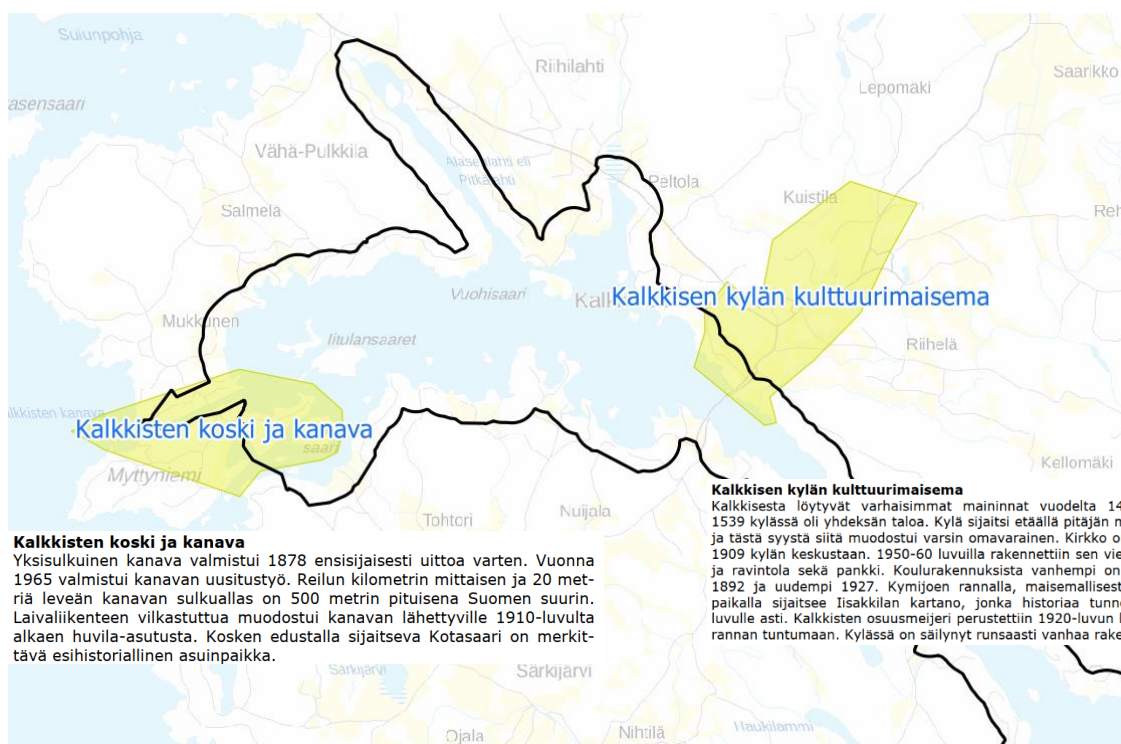
Päijät-Hämeen rakennetun kulttuuriympäristö (Mary 2006) -selvityksessä Kalkkisen kylä ja Kymenvirran kulttuurimaisema olivat valtakunnallisesti arvokkaita kulttuuriympäristöjä, mutta rakennetun kulttuuriympäristön osalta maakunnallisesti arvokkaita. Selvityksessä on tuotu esiin Kalkkisen vanhaa rakennuskantaa mm. Iisakkilan kartanon osalta, jossa on rakennuskantaa 1800 -luvulta. Kartano sijaitsee Kalkkisten sillan vieressä. Lisäksi selvityksessä on tuotu esiin vuonna 1928 valmistunut Kalkkisten osuusmeijeri, joka sijaitsee Iisakkilasta noin 400 m luoteeseen. Jäljempänä esitetyissä inventoinneissa on tuotu esiin näiden alueiden rakennetun kulttuurihistorian arvoja sekä yksittäisiä kohteita.

Kuva 5. Kalkkisten osuusmeijeri ja Iisakkilan kartano. Molemmat ovat nykyisin käytössä.

Kuva 6. Suunnittelualue suhteessa maakunnallisesti arvokkaisiin maisema-alueisiin (sinertävät rajaukset).

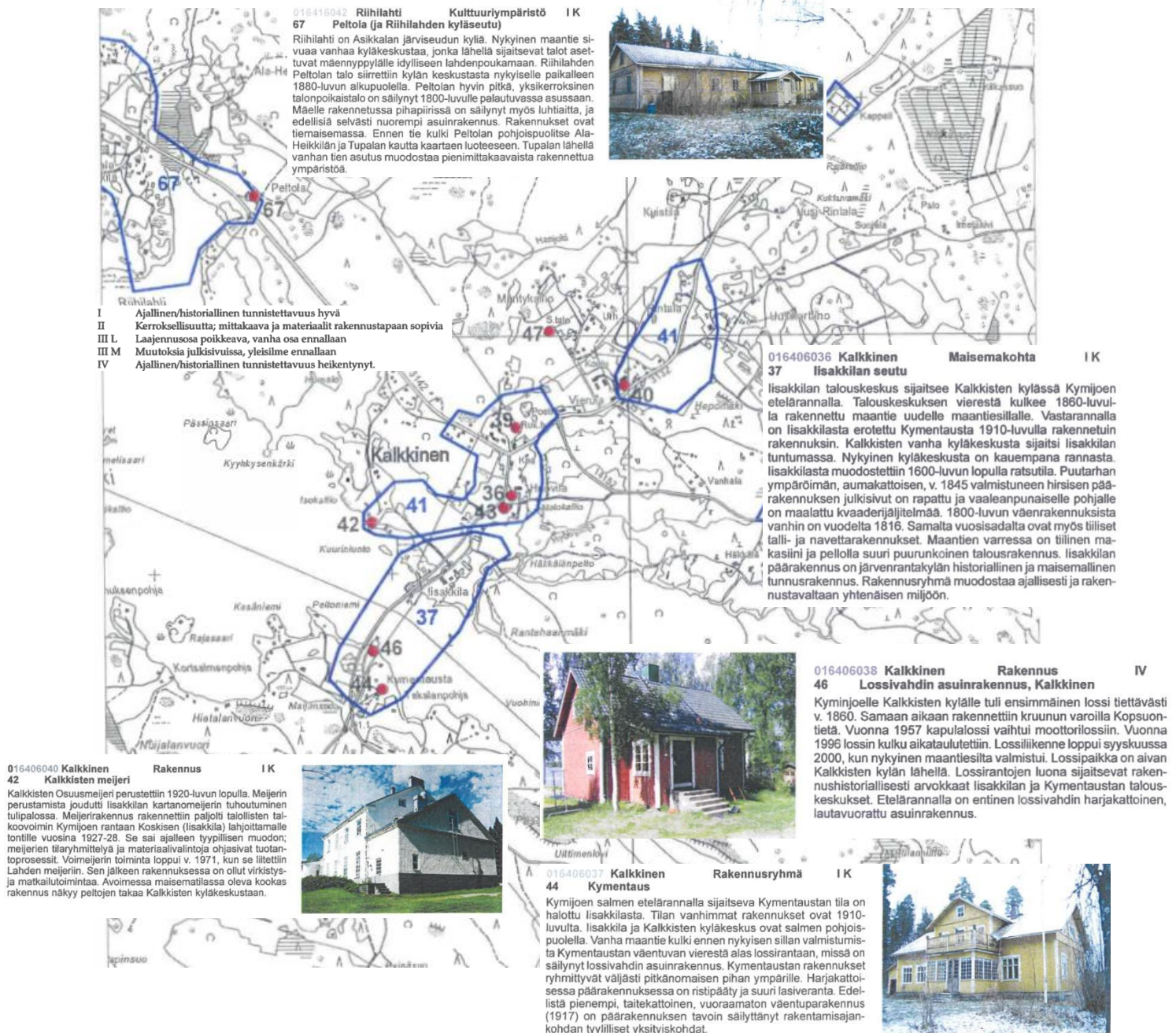

Kuva 7. Suunnittelualue suhteessa maakuntakaavan rakennetun kulttuuriympäristön alueisiin (MARY Päijät-Hämeen maakunnallinen inventointi).

Maakuntakaavaa varten laaditaan parhaillaan päivitysinventointia.

3.3 Asikkalan rakennusinventointi 2006

Asikkalan kuntaan on laadittu vuonna 2006 Asikkalan rakennusinventointi. Inventointi kohdistui tuolloin laadintavaiheessa olleisiin kaava-alueisiin, joista yksi Kalkkisissa. Alla on tuotu esiin Kalkkisten alueen inventoidut kohteet ja alueet kuvauksineen.

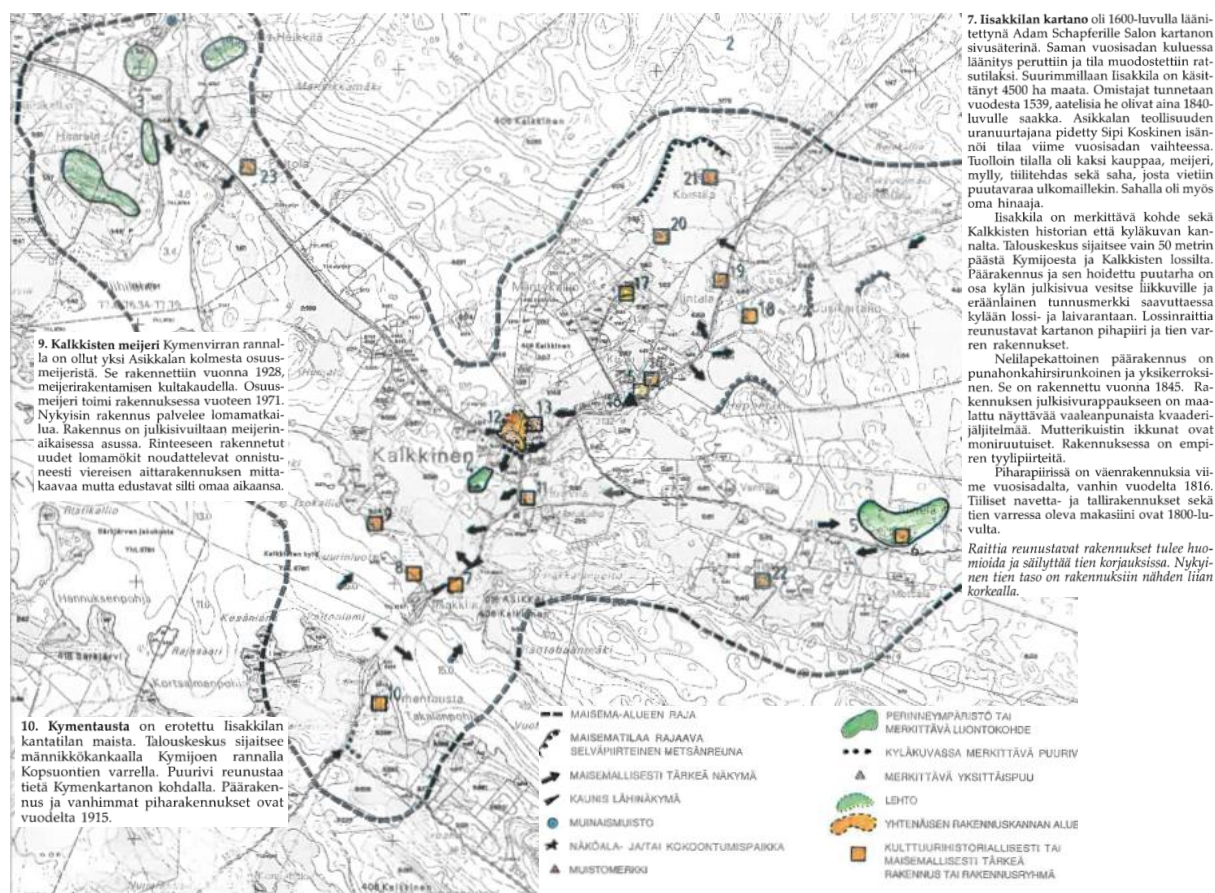

Kuva 8. Asikkalan rakennusinventoinnin kohteet kaava-alueella. Ko. selvityksen kohdenumerointi ja kuvaukset on esitetty kuvassa. Rakennuksen silloista nykytilaa on kuvattu kuvassa esitetyllä luokituksella (Asikkalan rakennusinventointi 2006)

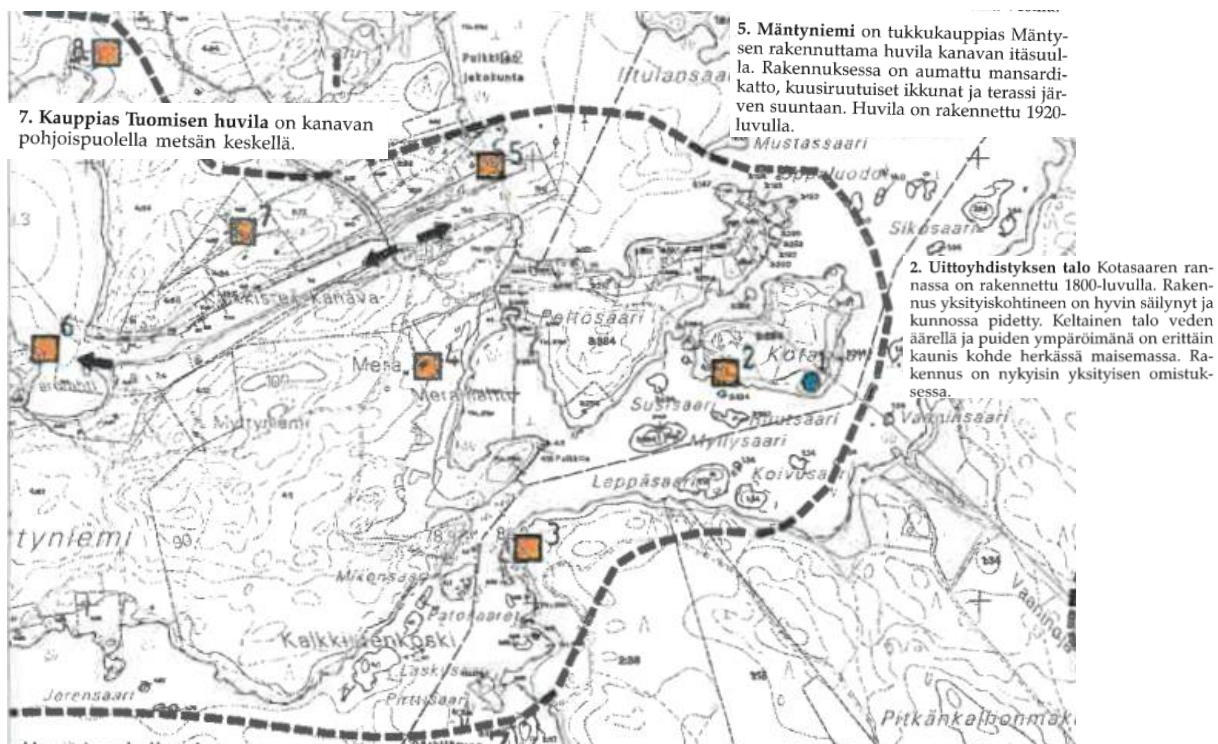
3.4 Asikkalan kulttuuriympäristöohjelma 1998

Asikkalan kulttuuriympäristöohjelma on laadittu vuonna 1998 Ympäristöministeriön toimesta. Ohjelmassa kaava-alueen osalta on tunnistettu Kalkkisten kylä sekä Kalkkisten kanavan ympäristön alueet kulttuurihistoriallisesti

merkittävimpinä alueina. Lisäksi on esitetty joitakin yksittäisiä kohteita kartalle. Näistä oleellisimpia kaava-alueelle sijoittuvia kohteita ovat Iisakkilan (7) ja Osuusmeijerin (9) lisäksi Kymentausta (10) sekä Koskisen höyrymölly (8), joka on Asikkalan vanhin teollisuusrakennus (purettu), joka oli tuolloin tarkoitus kunnostaa matkailunähtävyydeksi ja kesäkahvilaksi. Jäljellä tästä on nykyisen sähkökeskus, joka on kuivakäymälänä.

Kuva 9. Asikkalan kulttuuriympäristöohjelma 1998 Kalkkisten alueelta. (Numerointi vastaa 1998 raportin numerointia. Kaavassa on käytetty eri numerointia)

Kuva 10. Asikkalan kulttuuriympäristöohjelma 1998 Kalkkisten kanavan alueelta.

4 SUOJELU

Suunnittelualueelle ei sijoitu suojeltuja kohteita. Tällainen suojelu perustuisi

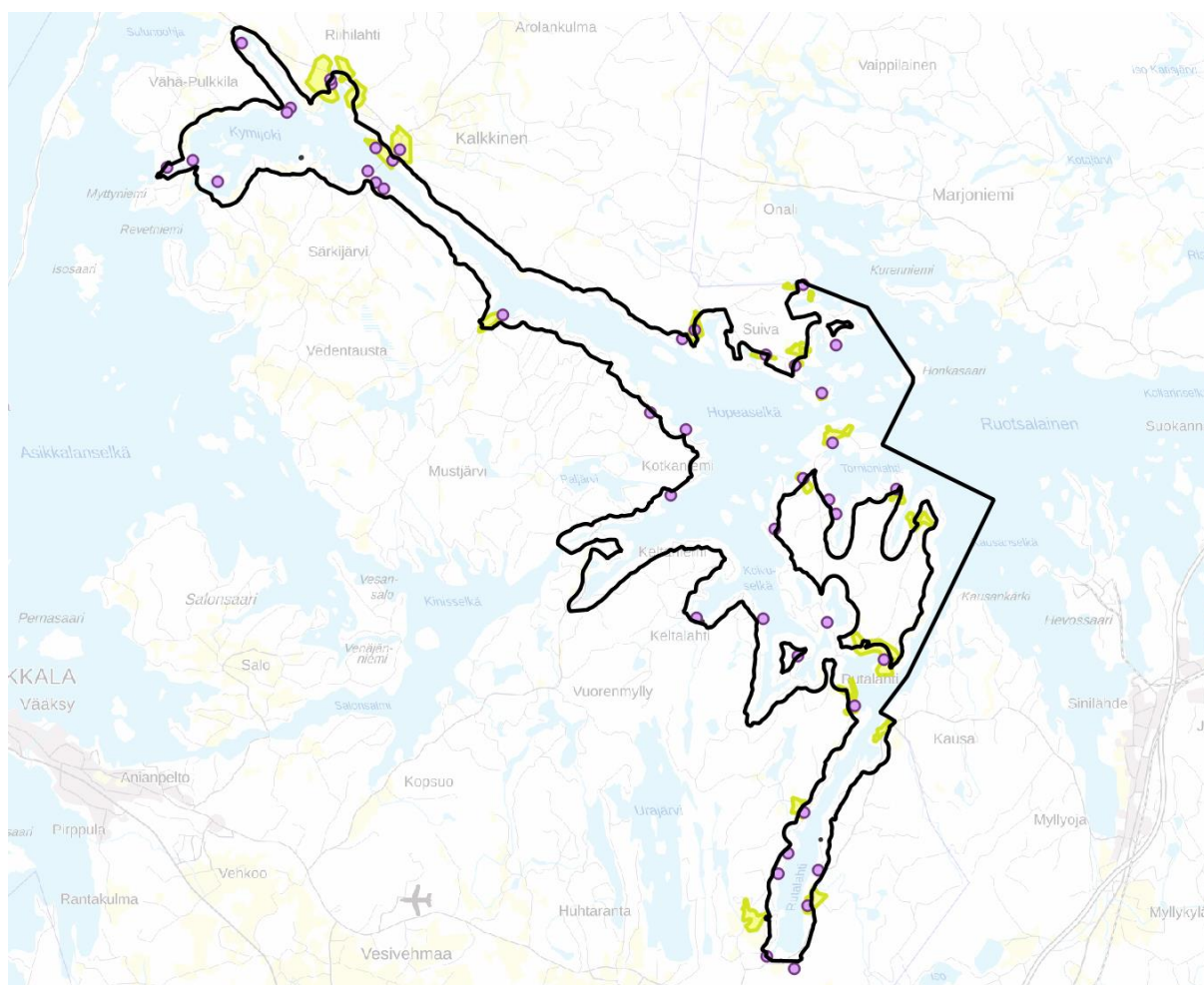
- Maankäyttö ja rakennuslaki (kaava)
- Laki rakennusperinnön suojelemisesta
- Asetus 480/85
- Kirkkolaki
- Laki ortodoksisesta kirkosta
- Rautatiesopimus
- RKY

6 REKISTERI- JA KARTTATARKASTELUT

Potentiaalisia arvokohteita ja arvokohdekeskittymiä selvitettiin vanhoilta kartoilta sekä rakennus- ja huoneistorekisterin tietojen perusteella. Näiden pohjalta on pyritty tunnistamaan alueen vanhinta rakennuskantaa, joka mahdollisesti olisi vielä jäljellä. Vanhimpana kartta-aineistoina on käytetty Senaatinkarttaa vuodelta 1855. Lisäksi pitäjänkarttoja vuodelta 1840, joihin oli tosin tehty lisäyksiä 1880- ja 1920-luvuilla.

6.1 1800 -luvun rakentaminen

Senaatinkartan avulla oli mahdollista ajoittaa tarkasti siinä olevat talot vuoteen 1855. Talot siis olivat ainakin tuolta ajalta. Senaatin kartassa olevia taloja on alueella noin 17 kpl. Lisäksi tarkasteltiin Pitäjän karttoja, joiden ajoitus on edellä kuvatusti välillä 1840 - 1920. Pitäjänkartan mukaiset kohteet ovat vähintään 1920 -luvulta. Pitäjänkartoilta on tunnistettu siitä ilmenevät rakennukset ja pellot. Alueen rakennukset olivat taloja tai torppia. Näitä oli yhteensä 48 kpl. Osa näistä sijoittuu kaava-alueen rajan tuntumaan, kuitenkin kaava-alueen ulkopuolelle. Tämän johdosta vuoden 2023 muinaisjäännösinventoinnissa vastaavia kohteita on esitetty olevan 54 kpl.

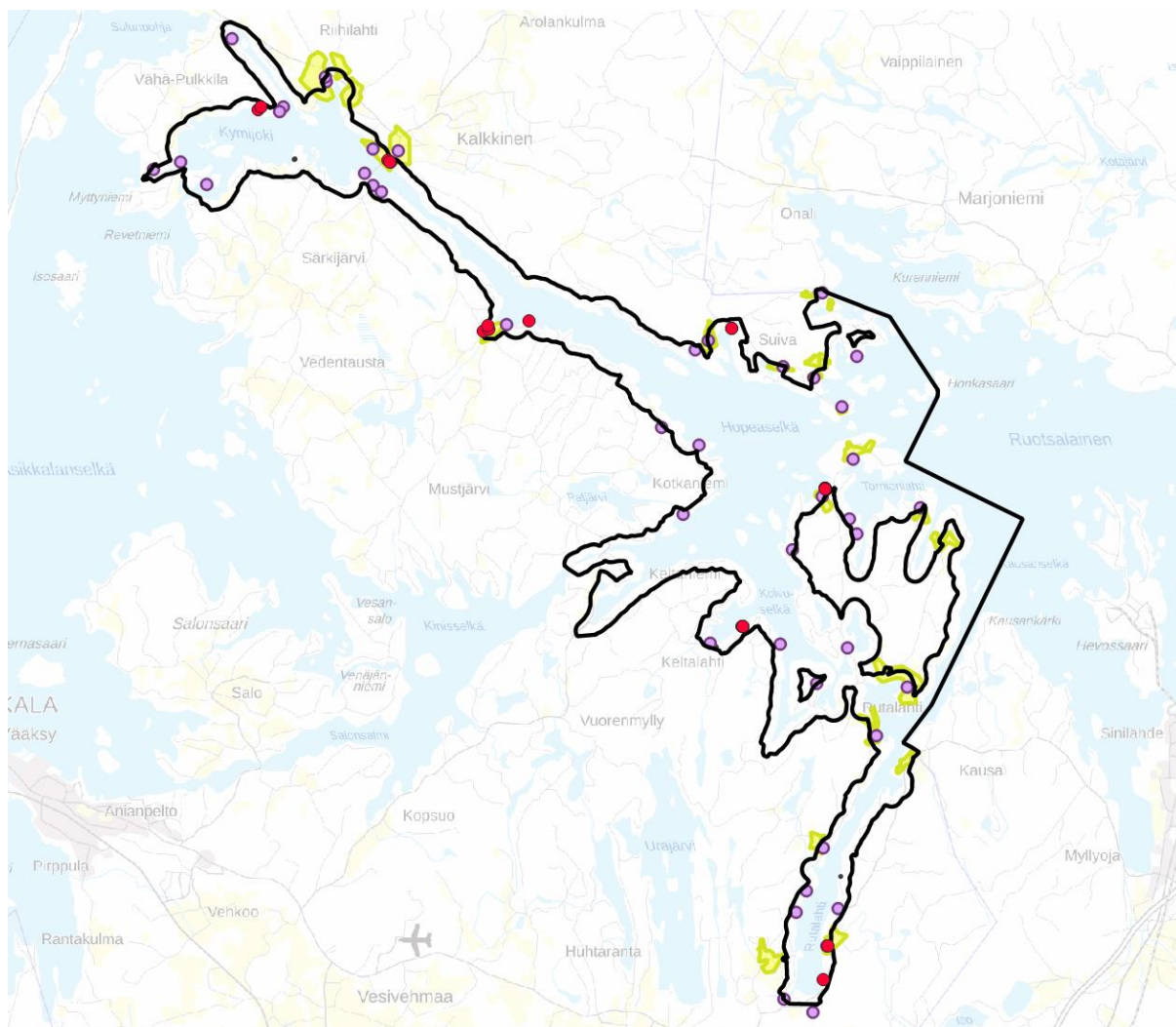
Kuva 11. Ruotsalaisen rantaosayleiskaava-alue suhteessa pitäjänkartasta digitoituihin tilakeskuksiin sekä torppa-rakennuksiin. Kellertävällä on kaava-alueen ja sen välittömän ympäristön merkittävimmät pellot 1800 -luvulla.

Pitäjänkartan merkittävimmät peltoalueet sijoittuivat Kalkkisiin, Riihilahteen, Rauvalaan, Suivan alueelle, Tornioon, Taipaleen lahdelta, sekä Rutalahteen. Mikäli nämä peltoalueet ovat edelleen käytössä, voidaan olettaa, että alueet ovat edelleen käytössä ja näin ollen näiden peltojen ympäristöön sijoittuvia rakennuksia voidaan pitää

rakennetun kulttuurihistorian kannalta potentiaalisina kohteina. Huomionarvoista kuitenkin on, että merkittävä osa tuon ajan rakennuksista ei ole enää käytössä tai ne ovat tuhoutuneet.

Kun verrataan pitäjänkartan mukaisia rakennuksia sekä rakennus- ja huoneistorekisterin (RHR) vanhimpia rakennuksia voidaan karkeasti arvioida, onko vanha rakennus edelleen olemassa ja todennäköisesti käytössä. RHR:n mukaan kaava-alueella on 20 kpl 1800 -luvulla valmistunutta rakennusta. Osa näistä sijoittuu samaan pihapiiriin toistensa kanssa.

Erillisissä pihapiireissä olevia rakennuksia, joissa on RHR:n mukaan 1800 -luvun rakennuksia on 10 kpl. Näistä Pitäjän kartan mukaisilla rakennuspaikoilla on selkeästi ainoastaan Iisakkila Kalkkisissa sekä Anttila Rutalahdessa. Iisakkila on tunnettu ja aiemmin inventoitu kohde. Liitteen 2 kartassa on esitetty kunnan rekisterin mukaisten vanhojen rakennusten sijoittuminen kartalla.

Kuva 12. Rakennus- ja huoneistorekisterin mukaan alueelle sijoittuu 20 kpl 1800 -luvulla valmistunutta rakennusta (punaiset). Osa rakennuksista on samassa pihapiirissä ja osa rakennuksista on talousrakennuksia. Erillisiä pihapiirejä, joissa on 1800 -luvun rakennuksia on 10 kpl.

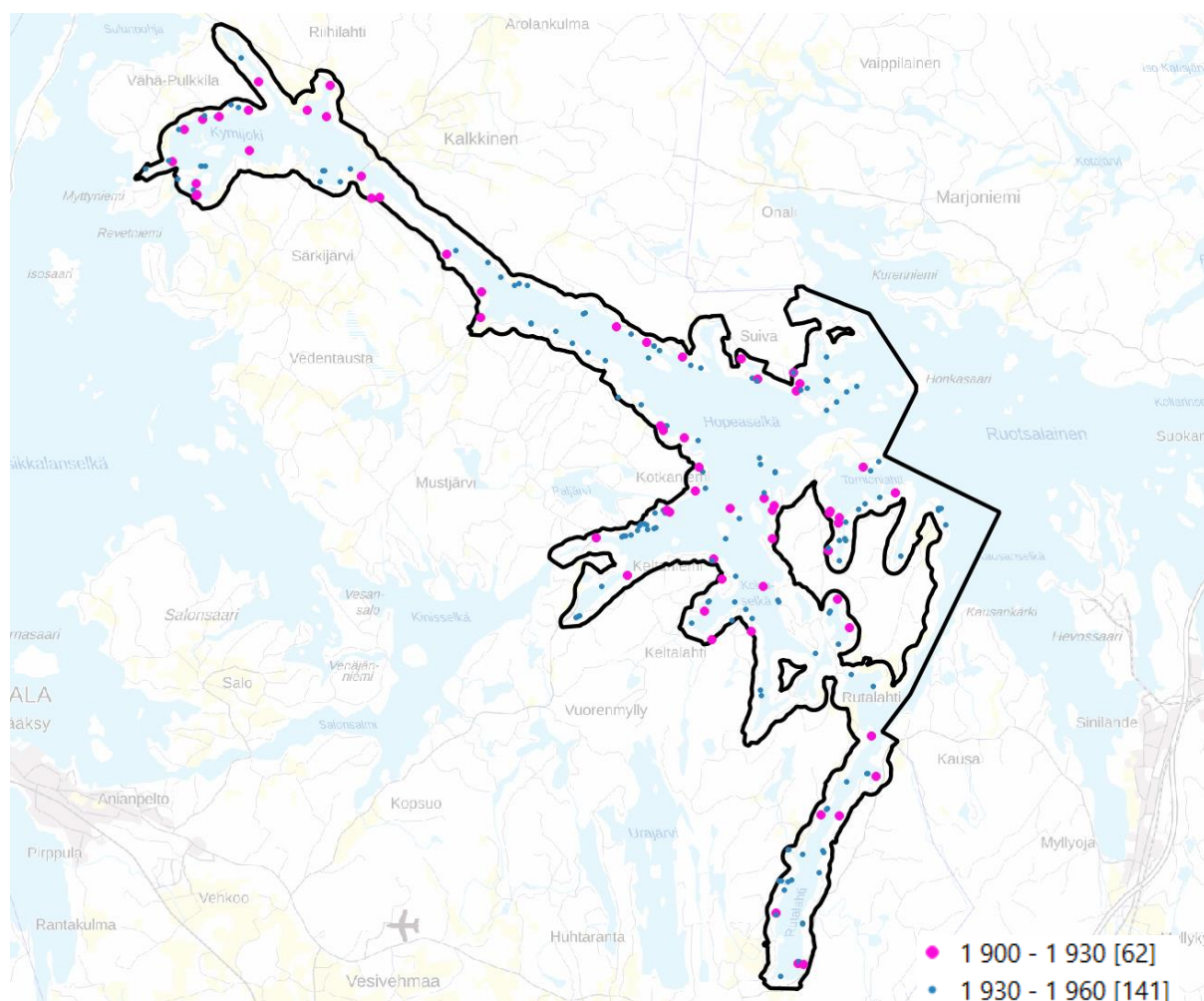
6.2 Huvilarakentaminen

1800 -luvun kartoilta ei ilmene huvilarakentamista. Kaava-alueen vanhan huvilarakentamisen syntymistä ja sijoittumista on selvitetty aiempien inventointien lisäksi rakennus- ja huoneistorekisterin (RHR) tietojen avulla. Kaava-alueelle sijoittuu RHR:n mukaan n. 1200 vapaa-ajan asuinrakennusta. RHR:n mukaan näistä melko merkittävä määrä eli n. 240 on rakentunut vuonna 1960 tai tätä ennen. Vuonna 1930 tai tätä ennen rakentuneita huviloita on noin 60 kpl. Kaava-alueelta ei ole tunnistettavissa selkeitä vanhojen huvilarakennusten keskittymiä ja

1960-luvulla rantarakentaminen oli jo levinnyt laajalle. Merkittävimmät yhtenäiset vapaat rantaosuudet sijoittuvat lähes samoilla paikoille kuin nykyisin.

Tiivein yhtenäinen huvilarakentamisen keskittymä ennen vuotta 1960 on sijoittunut kaava-alueen keskivaiheille Huonopohjan ja Kotkaniemen alueiden tuntumaan. Muualla tämän aikakauden huvilarakentaminen ei ole ollut aivan näin tiivistä, vaikkakin yksittäisiä huvilarakennuksia on sijoittunut Hopeaselän ja Rutalahden ympäristöön melko laajalle.

Kaava-alueen huvilarakentaminen vilkastui huomattavasti 1950 -luvulla, jolloin alueelle valmistui noin 100 uutta lomarakennusta. 1960 -luvulla alueelle valmistui noin 220 lomarakennusta. Maastossa tehtyjen havaintojen perusteella tätä vanhaa, mutta pääosin vaatimatonta rakennuskantaa on edelleen merkittävässä määrin olemassa. Näiden satojen vanhojen huvilarakennusten tarkempi rakennusinventointi ei ole resurssien kannalta tarkoituksenmukaista kaavan tarkoitukseen nähden. Oleellisempaa on tunnistaa mahdolliset merkittävimmät kohteet ja mahdolliset laajemmat alueet, joilla vanhaa huvilarakentamista on eniten.

Kuva 13. Kaava-alueen vapaa-ajanrakennusten valmistumisvuodet. Lomarakennuksia on valmistunut alueelle ennen vuotta 1930 noin 60 kpl ja vuosien 1930 – 1960 välillä 141 kpl (Rakennus- ja huoneistorekisteri)

7 MAASTOTYÖT

Työn aikana nousi usean kerran esiin rakennus- ja huoneistorekisterin (RHR) tietojen luotettavuus. Rekisterin mukaan alueella on nykyisin merkittävä määrä vanhaa rakennuskantaa, joten selvityksen kannalta oli merkityksellistä varmistaa, kuinka tietoihin voidaan luottaa. Tämän johdosta maastotyössä hankittiin tietoja erityisesti tästä asiasta. Maastotyön perusteella RHR-tiedot antavat pääasiassa oikean kuvan alueen rakennusten iästä, sijainnista ja käyttötarkoituksesta. Tietoihin voidaan luottaa jopa alkuolettamusta paremmin.

Maastotyöt suoritettiin kahtena päivänä veneestä käsin 27. - 28.5.2023, jolloin Rutalahtea lukuun ottamatta suunnittelualue tutkittiin veneestä käsin. Rutalahti tutkittiin yhtenä päivänä jäitse 15.4.2023. Lisäksi merkittävimmille alueille suoritettiin maastokäynnit maitse 23.5.2023, 1.5.2024, 16.5.2024 ja 20.5.2024. Käytännössä kaikki kaava-alueen rannat on kierretty vesitse/jäitse valokuvaten yleispiirteisesti, koska vanha rakentaminenkin oli levinnyt laajalle. Maastokäynneillä muodostettiin kokonaiskuvaa alueen mahdollisesta kulttuurihistoriallisesti arvokkaasta rakennuskannasta. Maastotyötä kohdennettiin seuraaville kohteille (LIITE 1)

- Kunnanrekisterin (RHR) mukaisille rakennuksille, jotka olivat 1 800 -luvulta tai RHR:n mukaisiin lomarakennuksiin ennen 1930 -lukua
- Senaatin- ja pitäjänkartoilta tunnistettuihin taloihin ja torppiin sekä muutoin esille nousseisiin kohteisiin

Maitse tapahtuva maastotyö kohdennettiin kohteille ja alueille, joiden läheisyyteen tai vaikutuspiiriin oli suunniteltu kaavaluonnoksessa maankäytön muutoksia. Luvussa 8.1 on tuotu esiin näitä kriittisiä alueita ja kuvattu millä tavoin kaavaluonnoksen mukaista ratkaisua tulisi muuttaa, jotta kulttuurihistoriallisia arvoja voitaisiin kaavaluonnosta paremmin turvata.

Maastotyöhön kuului rantojen ja kohteiden kuvaaminen. Veneestä otettuja kuvia on noin 650 kpl, jäältä kuvia on noin 100 ja maitse otettuja kuvia on noin 400 kpl. Kuvat on sijoitettu kartalle.

8 YHTEENVETO JA TULOKSET

Työn tarkoituksena oli muodostaa yleiskaavaa varten kokonaiskuva alueen rakennetun kulttuuriympäristön arvoista. Selvityksessä kuvattujen lähdeaineistojen perusteella kerättiin numeroitu kohdelista (LIITE 1) kaava-alueen mahdollisista arvokohteista. Listaan kerättiin aluksi laajemmin kaava-alueelle mahdollisesti sijoittuvat arvokohteet. Tämän jälkeen kohteita sijoitettiin tarkemmin kartoille. Joidenkin kohteiden osalta niiden todettiin sijoittuvan kaava-alueen ulkopuolelle ja ne poistettiin listalta. Osa poistui listalta myös siksi, että sama kohde tuli listalle useasta lähteestä, jolloin se sai aluksi useamman numeron. Alkuperäistä numerointia ei haluttu muuttaa, joten osa juoksevasti numeroiduista kohteista poistui. Kunkin kohteen lähteet on listattu liitteeseen 1. Kohteiden sijainti on esitetty liitteessä 2.

Kohdelistalle ei otettu mukaan satoja RHR:n mukaisia kohteita, jotka olivat rakentuneet ennen 1960 -lukua, koska potentiaalisten arvokohteiden määrä olisi noussut kohtuuttoman suureksi ja näin koko lista vaikeasti hallittavaksi. Oleellista on kuitenkin näyttää nämäkin kohteet kartalla, jotta ilmenee minne vanhaa rakentamista ylipäättään sijoittuu. Näin maastokäyntejä voitiin kohdentaa myös näille alueille (LIITE 2). RHR:ää hyödynnettiin näin ollen kohdelistaa laajemman kokonaiskuvan saamiseen sekä tarvittaessa täydentämään kohdelistalle päässeiden kohteiden tietoja. Listalle otettiin mukaan kaikki RHR:n mukaan 1800 -luvun rakennukset. Lisäksi mukana on kaikki aiempien inventointien kohteet sekä muista lähteistä esiin tulleet kohteet.

Kohteet on nimetty aiempien inventointien mukaisesti. Mikäli kohdetta ei ole aiemmin inventoitu, on nimenä käytetty ensisijaisesti a) pitäjänkartan mukaista nimeä, b) peruskartan paikan nimeä tai c) nykyistä tilan nimeä. Mikäli ensimmäistä ei ole tunnistettu, on nimeäminen tehty b:n mukaan ja mikäli se ei kohdistu yksiselitteisesti kohteelle on nimeäminen tehty c:n mukaan.

Liitteen 2 kartassa on lisäksi esitetty kaavaluonnoksen mukainen kaavaratkaisu himmeällä taustakarttana (uudet rakennuspaikat punainen symboli). Näin kartasta ilmeni mahdollisten arvokohteiden sijoittuminen suhteessa kaavaluonnoksessa esitettyihin maankäytön muutoksiin.

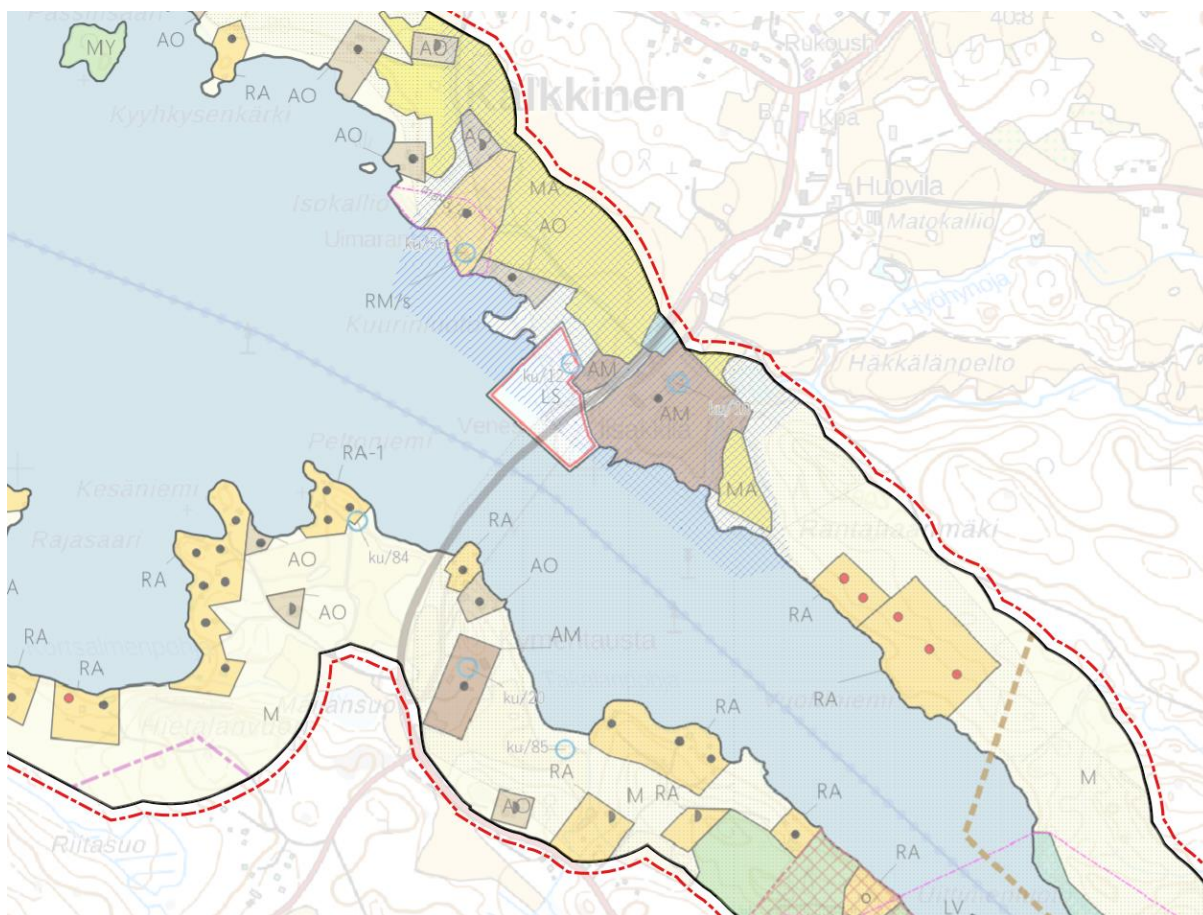
8.1 Kriittiset arvoalueet

Liitteen 2 kartan perusteella arvioitiin kaavaluonnoksen mahdollisesti aiheuttavan heikentäviä vaikutuksia, joillakin alueilla mahdollisille arvokohteille. Samalla muodostettiin käsitystä siitä mitkä ovat suunnittelualueen arvokkaimpia alueita rakennetun kulttuuriympäristön kannalta. Arvoja omaaviksi alueiksi valikoitui aiempiin inventointeihin perustuen Kalkkisten kanavan ympäristö ja Kalkkisten kylä. Tarkemmin tutkittaviksi alueiksi valikoitui selvityksen perusteella Rantalanniemi, Inkerinniemi, Oriinkärki ja Luotoniemi. Kaavaluonnoksen jälkeen kiinnitettiin erityistä huomioita Kalkkisten sillan ympäristöön ja väylältä avautuviin maisemiin. Tämä siksi, että näillä alueilla liikutaan paljon ja näin ollen näiltä alueilta suunnittelualuetta usein tarkastellaan.

8.1.1 Kalkkisten kylä

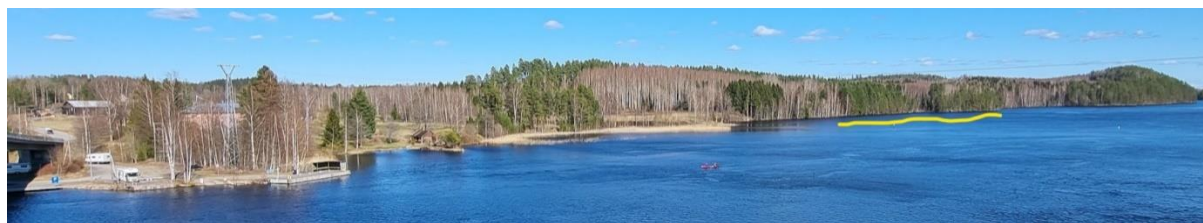
Edellä kuvatun perusteella Kalkkisten kylä ja Kanavan ympäristö ovat rakennetun kulttuurihistorian osalta alueen merkittävimpiä laajempia aluekokonaisuuksia. Alueet ovat lisäksi erittäin näkyvällä paikalla, joka lisää huomionarvoisuutta. Alueita on myös inventoitu kattavasti jo aiemmin. Aiemmissa inventoinneissa esiin tuodut kohteet ovat lisäksi nykyisinkin olemassa siltä osin kuin ne on listattu tässä selvityksessä. Lisäksi voidaan tehdä päätelmä, että aiemmin inventoiduilta alueilta ei todennäköisimmin löydy uusia arvokkaita kohteita. Nämä alueet on tarpeen osoittaa kaavassa aiempien tuoreimpien inventointien mukaisin rajauksin.

Kalkkisten ympäristössä uutta rakentamista ei ole osoitettu arvokohteiden välittömään läheisyyteen. Alueella on kuitenkin laajempia kulttuurimaisemallisia arvoja ja alueen läpi johtaa silta, jolta aluetta tarkastellaan laajasti. Lisäksi vesistön melko kapeassa kohdassa kulkee laivaväylä, jonka johdosta rantamaisemat ovat liikkujien tarkasteltavana. Kriittisen tarkastelun kohteeksi nousee näin ollen Rantahaanmäen eteläpuolelle osoitetut viisi uutta rakennuspaikkaa.

Kuva 14. Ote kaavaluonnoksesta Kalkkisten alueelta. Uudet rakennuspaikat on osoitettu punaisina symboleina Rantahaanmäen eteläpuolelle.

Lähimmillään uudet rakennuspaikat sijoittuvat yli 400 metrin etäisyydelle Iisakkilan pihapiirin kulttuurihistoriallisesti arvokkaimmista rakennuksista. Uudet rakennuspaikat sijoittuvat siis etäälle eivätkä muuta välitöntä maatilan pihapiirin kulttuurimaisemaa. Uudet rakennuspaikat sijoittuvat lisäksi erittäin peitteiselle alueelle. Rakennuspaikat sijoittuvat kuitenkin maisemallisesti herkälle ja paljon liikutulle alueelle, joten niiden rakennusoikeutta esitetään pienennettäväksi tavanomaisesta RA-rakennuspaikasta maisemallisten arvojen turvaamiseksi. Rakennusoikeutta pienennettäessä niiden toteuttaminen kaavamääräysten mukaisesti ei aiheuta Kalkkisten alueen kulttuurishistoriallisiin arvoihin erityisiä haitallisia vaikutuksia. Alla olevista kuvista ilmenee uusien rakennuspaikkojen sijoittuminen maastoon ja perusteita vaikutusten arviointiin.

Kuva 15. Kuva Kalkkisten sillalta itään kohti kaavassa suunniteltuja uusia rakennuspaikkoja (5 kpl). Rannanosuus, johon rakennuspaikat sijoittuvat on esitetty kuvassa keltaisella viivalla. Kalkkisten silta näkyy kuvassa vasemmalla ja Iisakkilan tila tämän vieressä peltoineen.

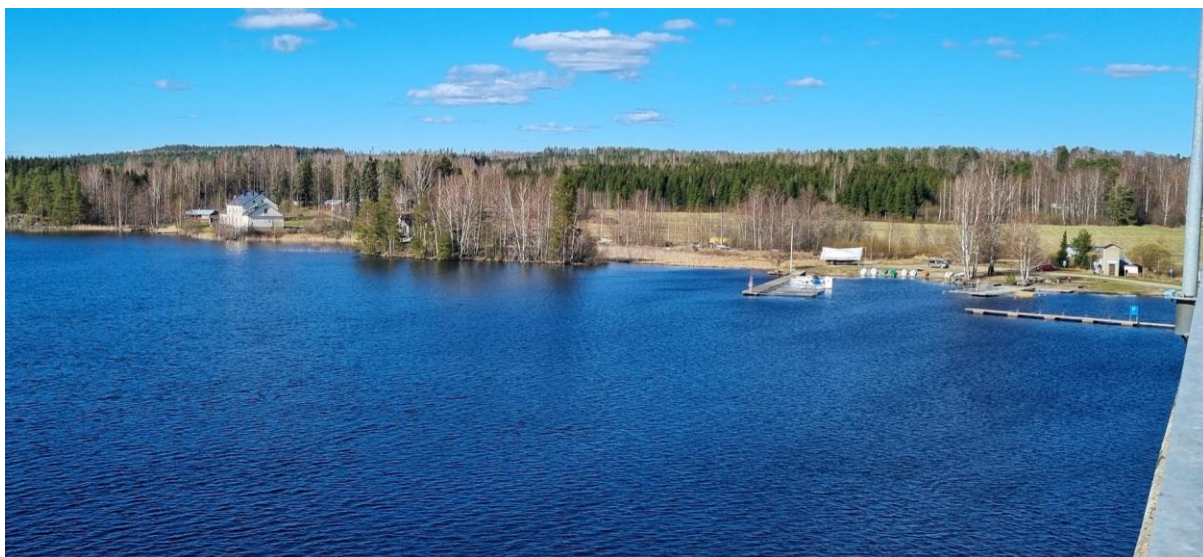

Kuva 16. Edellistä kuvaa tarkempi kuva uusien rakennuspaikkojen kohdalta. Rannanosuus, johon rakennuspaikat sijoittuvat on esitetty kuvassa keltaisella viivalla. Iisakkilan tilan pellon itäisin reuna näkyy kuvassa vasemmalla. Kuva on otettu 1.5.2024, jolloin lehti ei ole puussa.

Kuva 17. Kuva Kymenvirran laivaväylältä pohjoiseen sillan kaakkoispuolelta. Iisakkilan pellot näkyvät kuvan vasemmassa reunassa. Uudet rakennuspaikat (5 kpl) sijoittuvat pellosta 150 m oikealle eli kaakkoon alkaen kuvan keskivaiheilta oikealle. Kuva on otettu 27.5.2023 lehtien ollessa täysikasvuisena puussa.

Kalkkisten mejeri on erittäin huomionarvoinen maisemaelementti sekä sillalta, että vesistöltä tarkasteltuna. Perusteet tälle ilmenee tarkemmin alla olevista kuvista.

Kuva 18. Kalkkisten mejeri kuvattuna Kalkkisten sillalta. Satama-alue on kuvan oikeassa laidassa.

Kuva 19. Kalkkisten meijeri kuvattuna etelästä vesistöltä.

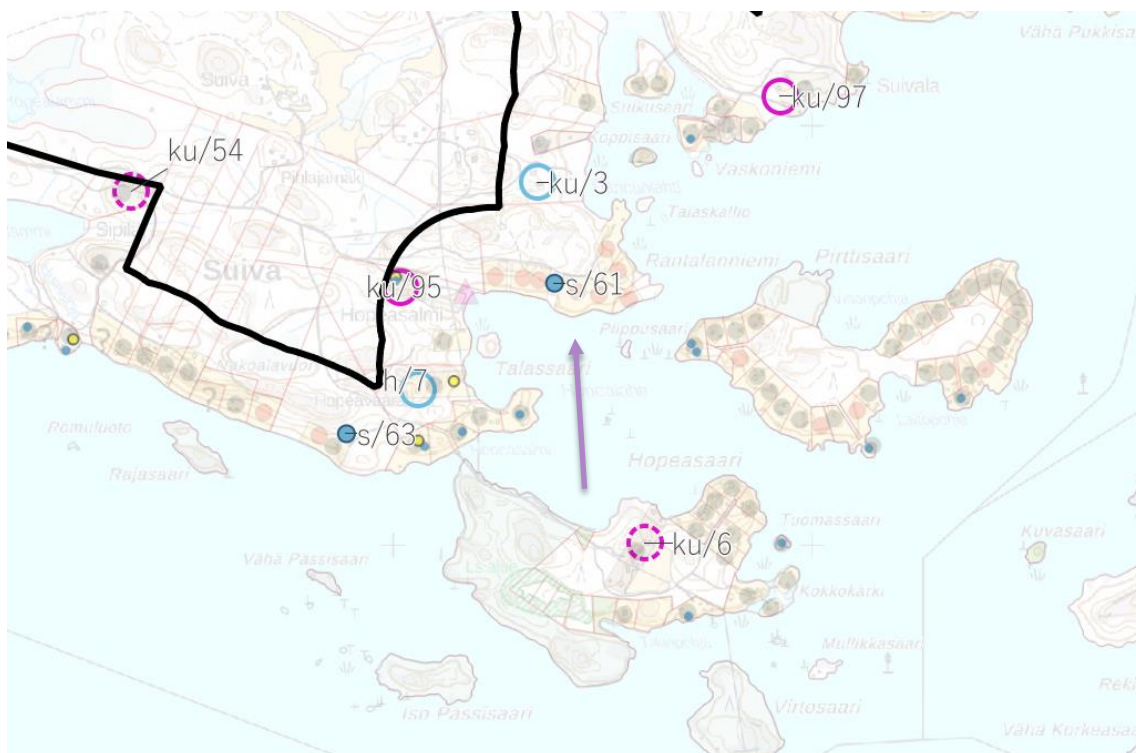
8.1.2 Kalkkisten kanava

Kalkkisten kanava itsessään on alueen merkittäviä kulttuurihistoriallisia rakenteita. Nykyinen kanava rakennettiin 1878 venäläisten kanavamiesten toimesta puun uittoa varten. Noin kymmenen vuotta tämän jälkeen uitto loppui ja kanavasta tuli muutaman vakiolaivan reitti sekä huviveneilyreitti. Kanava uudistettiin vuonna 1965. Lisäksi alueen ympäristöön sijoittuu vanhaa hyvin säilynyttä rakennuskantaa. Kalkkisten kanavan alue oli osoitettu jo kaavaluonnoksessa omalla sk-merkinnällään tarpellisine määräyksineen, jotka turvaavat alueen erityiset arvot. Näin tulee olla jatkossakin.

8.1.3 Rantalanniemi

Rantalanniemen s/61 kohde on arkeologinen, joten sen arvot eivät ole rakennettua kulttuurihistoriaa. Alueen läheisyyteen kuitenkin sijoittuu useita muita tunnistettuja arvokohteita (ku/95 ja h/7). Lisäksi kaavaluonnoksen mukainen ratkaisu, jossa niemi tulisi täyteen uusia rakennuspaikkoja muuttaisi alueen maisemaa merkittävästi.

Näiden asioiden johdosta kaavaratkaisua muutettiin siten, että alueen mitoitusta piennettiin luonnosvaiheen jälkeen. Näin niemen rakennuspaikkojen määrä väheni eikä uusi rakentaminen aiheuta maisemallisia vaikutuksia, joka vähentäisi alueen kulttuurihistoriallisia arvoja merkittävästi.

Kuva 20. Kaavaluonnoksen mukaiset uudet rakennuspaikat Rantalanniemessä suhteessa rakennetun kulttuurihistorian kannalta mahdollisesti arvokkaisiin kohteisiin.

Kuva 21. Rantalanniemi etelästä kuvattuna. Kaavaluonnoksen mukaisessa ratkaisussa niemi olisi tullut täyteen rakennuspaikkoja. Uusia rakennuspaikkoja oli osoitettu yhteensä kahdeksan.

Kaavaluonnoksen kohde h/7 Hopeavaara on alueen yksittäisistä aiemmin inventoimattomista kohteista merkittävin. Kohteeseen kuuluu Mikael Johnsson (myöh. Soininen), suunnittelema ja rakennuttama huvila ja sauna. Kaariaiheita sisältävien yksityiskohtien koristama rakennus on lähes alkuperäisessä asussaan. Johnsson toimi Suomen sisäministerinä ja Heinolan seminaarin johtajana. Hän tärkeimpänä saavutuksen pidetään oppivelvollisuuden toteuttamista. ([Wikipedia 15.5.2024](https://fi.wikipedia.org/wiki/Mikael_Johnsson))

Kuva 22. Hopeavaaran päärakennus mantereen suunnasta kuvattuna (Mikael Jonhssonin huvila)

Kuva 23. Hopeavaaran saunarakennus on merkittävä maisemaelementti alueen kapeikossa

8.1.4 Inkerinniemi

Inkerinniemen sijoittuu kaksi uutta rakennuspaikkaa kohteen Inkerinniemi (h/45) viereen. Kohde on suuri huvilarakennus, joka on RHR:n mukaan rakennettu vuonna 1933. Maastokäynnin perusteella rakennus on pystyssä, mutta siinä vaikuttaa olevan kosteusvaurioita eikä se ole enää käytössä.

Kuva 24. Kaavaluonnoksen mukaiset uudet rakennuspaikat Inkerinniemessä suhteessa rakennetun kulttuurihistorian kannalta mahdollisesti arvokkaisiin kohteisiin.

Kuva 25. Kohde Inkerinniemi etelästä kuvattuna.

Kuva 26. Kohde Inkerinniemi pohjoisesta kuvattuna.

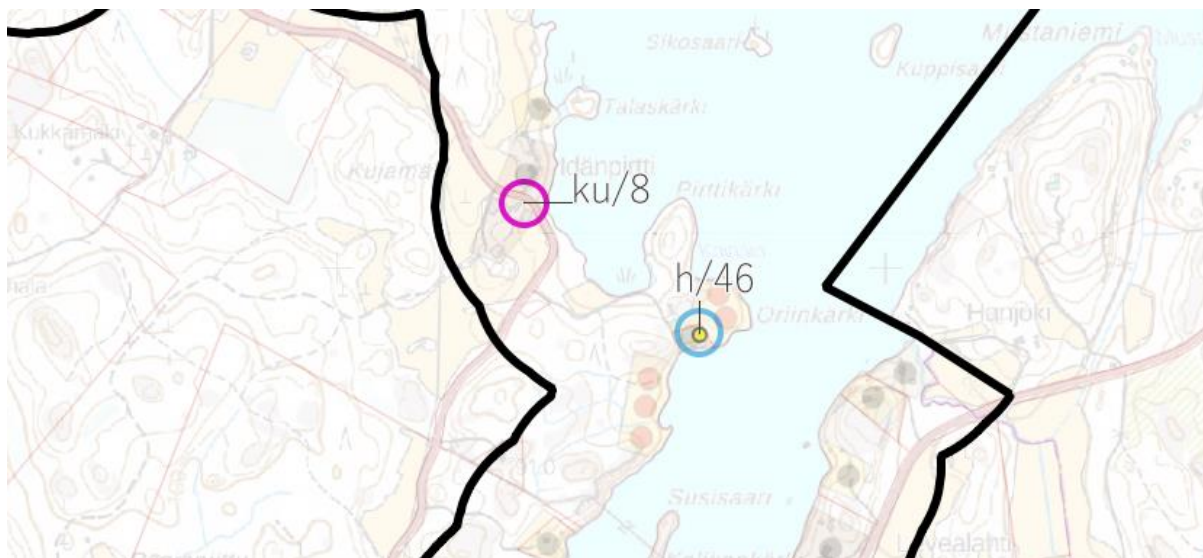

Kuva 27. Inkerinniemen etelärantaa. Vanha huvilarakennus sijoittuu kuvan vasempaan reunaan. Uudet lomarakennukset sijoittuvat kuvan keskelle.

Vanha huvilarakennus ei erotu rantamaisemasta vasta kuin rantautumalla maastoon, joten uusien lomarakennuspaikkojen ei katsota näin ollen muuttavan vanhan huvilarakennuksen maisemakuva. Lisäksi kohteella ei katsota sen kunnan vuoksi olevan sellaisia kulttuurihistoriallisia arvoja, että kohteelle olisi tarpeen osoittaa erityistä suojelumerkintää. Viereen tulevat kaksi uutta lomarakennusta on osoitettu omalla RA-1/s -merkinnällä, joka turvaa riittävässä määrin alueen maisemallisia arvoja siten, että rakennuspaikat eivät erotu rantamaisemassa.

8.1.5 Oriinkärki

Oriinkärki (h/46) on 1950-luvulla rakennettu puurunkoinen rapattu huvila. Huvila havaittiin kaavanlaatijan tarkistaessa maastossa viereisten uusien rakennuspaikkojen soveltuvuutta rakentamiseen. Kaavaluonnoksessa alueelle oli osoitettu yhteensä viisi uutta rantarakennuspaikkaa. Rakennuspaikkoja muodostui melko paljon suhteessa alueen rannan muotoihin (kapeat niemet ja kalliojyrkänteet). Kaavaluonnoksen mukaisen maisemakohteen ma-3/22 kaikkia erillisiä kalliomaisemia ja jyrkänteineen ei ollut huomioitu mitoituksessa alentavana tekijänä. Lisäksi Oriinkärjen huvilarakennus luo hyvin omanlaisen leimansa alueen rantamaisemaan. Tämä johtuu siitä, että huvilarakennus pihapiireineen erottuu hyvin rantamaisemasta soveltuen maisemaan. Näiden asioiden johdosta alueen mitoitus on tarpeen pienentää rakennuspaikkojen vähentämiseksi.

Kuva 28. Kaavaluonnoksen mukaiset uudet rakennuspaikat Oriinkärjessä suhteessa rakennetun kulttuurihistorian kannalta mahdollisesti arvokkaisiin kohteisiin.

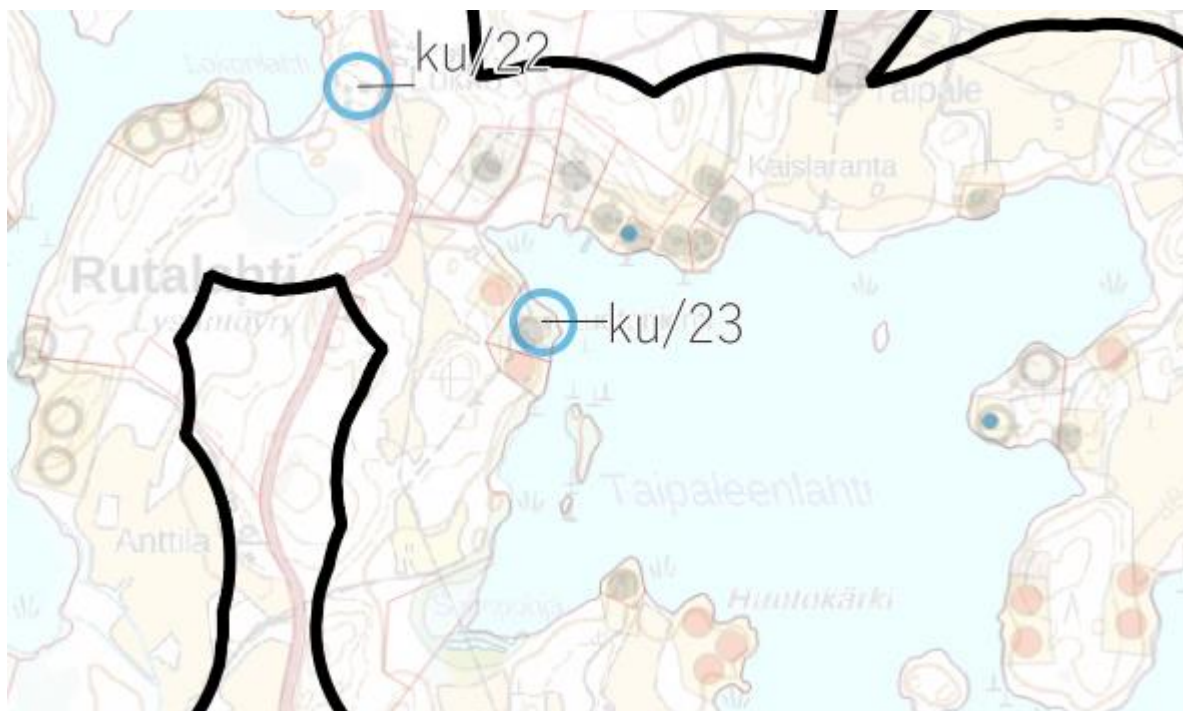
Kuva 29. Oriinkärjen huvilarakennus idästä eli vesistöltä kuvattuna.

Kuva 30. Oriinkärjen huvilarakennus etelästä kuvattuna.

8.1.6 Luotoniemi

Luotoniemen mahdollisesti arvokkaan kohteen molemmin puolin oli osoitettu uudet lomarakennuspaikat. Kohteen arvot katsottiin tarpeelliseksi selvittää maastossa tarkemmin. Selvityksen perusteella kohde oli käyttämätön ja purkukuntoinen asuinrakennus. Alla on kohteesta kuva.

Kuva 31. Kaavaluonnoksen mukaiset uudet rakennuspaikat Luotoniemessä suhteessa rakennetun kulttuurihistorian kannalta mahdollisesti arvokkaisiin kohteisiin.

Kuva 32. Kuva Luotoniemen mahdollisesti arvokkaasta rakennetun kulttuuriympäristön kohteesta, joka osoittautui purkukuntoiseksi rakennukseksi.

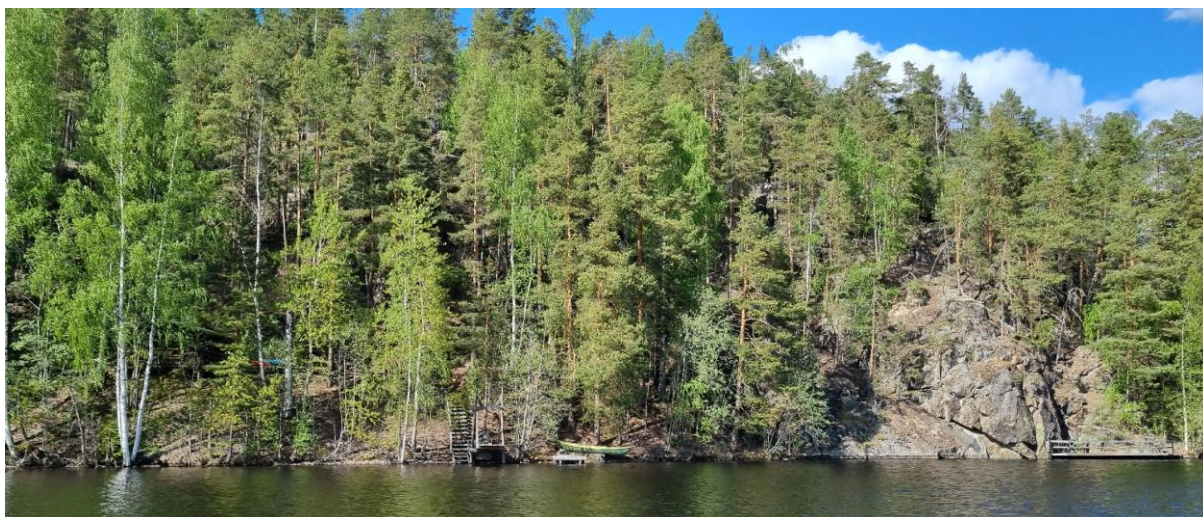
Kuva 33. Luotoniemen pihapiirin oli rakennettu uusi asuinrakennus.

8.1.7 Huonpohjanvuori – Kotkaniemi

Tiiviisti rakennettuun Huonpohjanvuoren – Kotkaniemen ympäristöön ei ole osoitettu uudisrakentamista, joten tässä mielessä alue ei ole erityisen kriittinen kaavan aiheuttamien muutosten johdosta. Alue erottuu muista kuitenkin siinä, että se on selvimmin alue, jota on ryhdytty rakentamaan tiiviisti jo 1930 -luvulta alkaen. Tässä mielessä alue olisi tullut kaavoittaa jo tuolloin. Lähes kaikki alueen lomarakennuspaikat omaavat rakennuksia vähintään 1960 -luvulta. Alueelle luo lisäksi erityispiirteensä kallioiset jyrkät rannat, joiden johdosta rakentamisessa on jouduttu käyttämään luovia ratkaisuja. Rakentaminen on tämän johdosta sijoittunut paikoin erittäin lähelle rantaa ja jopa vesistön päälle. Vain muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta rakentaminen sopeutuu hyvin rantamaisemaan ja luo näin ollen alueen rakennetusta kulttuuriympäristöstä omaleimaisen kokonaisuuden, jota tulisi pyrkiä vaalimaan. Alla olevat kuvat ilmentävät alueen luonnetta tarkemmin.

Kuva 34. Huonpohjanvuoren - Kotkaniemen alueen rantaa

Kuva 35. Huonpohjanvuoren - Kotkaniemen alueen rantaa

8.2 Suositukset kaavamerkinnöiksi

Maastohavaintojen ja lähdetietojen perusteella suurin osa listan mukaisista mahdollisista arvokohteista ovat sellaisia, että ne eivät edellytä varsinaista suojelumerkintää. Oleellisempaa on varmistaa, että näistä merkittävimpien vanhojen rakennusten ja pihapiirien läheisyyteen ei osoiteta kaavassa sellaista uudisrakentamista, joka mahdollisesti heikentää vanhan rakentamisen maisemaan luomia kulttuurihistoriallisia ominaispiirteitä. Nämä kuvattu kohdassa 8.1 ja nämä tulisi huomioida kaavassa jatkossa.

Yksittäisten kohteiden osalta kaavaan tulisi osoittaa sr-merkinnällä sellaiset vanhat arvokohteet, joista on riittävästi tietoa, jotka ovat edelleen hyvin säilyneitä ja edustavat merkittävää tai kyseisen ajan rakentamista ja ovat mahdollisesti vielä erityisen näkyvällä paikalla. Aiemmin inventoimattomana uutena suojeltavana kohteena sr -merkinnäksi esitetään kohdetta Hopeavaaraa (h7). Kohde on kuvattu tarkemmin sivulla 10. Muut sr -kohteet ilmenevät liitteen 1 listasta. Merkintä -sarakkeessa on tällöin sr. Kohteen kuvauksesta ilmenee kohteiden tarkempi kuvaus. Rakennukset -sarakeesta ilmenee mitkä rakennukset sisältyvät suojelumerkintään.

Muista liitteen 1 listan kohteista ei tämän selvityksen perusteella voida sanoa niiden lopullista suojelullista arvoa. Nämä suositellaan osoitettavan mahdollisiksi arvokohteiksi. Merkinnän on tarkoitus olla informatiivinen herättäen huomion kohteen arvojen tarkempaan selvittämiseen yhdessä museoviranomaisen kanssa, mikäli kohteeseen tai sen ympäristöön aiotaan tehdä merkittäviä muutostöitä. Merkintäehdotus:

”Mahdollinen rakennusperintökohde

Kohteen mahdolliset kulttuurihistorialliset arvot tulee selvittää yhteistyössä museoviranomaisen kanssa ennen kohteeseen kohdistuvia merkittäviä muutostöitä.”

Kaavaluonnoksen mukaisesta ratkaisusta tulisi sen sijaan poistaa ne kohteet, joiden osalta voidaan, että suojelullista arvoa ei ole. Tällainen on esimerkiksi Luotoniemi (ku/23).

Kalkkisten kylä ja Kalkkisten kanavan alueen sekä muiden maakuntakaavan mukaisten alueimaisten kohteiden kulttuurihistorialliset ja maisemalliset arvot tulevat huomioiduksi kaavaluonnoksen mukaisilla merkinnöillä. Huonpohjanvuoren – Kotkaniemen alueelle ehdotetaan /s -merkinnän täsmennystä siten, että alueelle kohdennetulla määräyksellä huomioitaisiin alueen ominaispiirteet.

9 LÄHTEET

9.1 Inventoinnit

Tulonen, Annu 1998. Asikkalan kulttuuriympäristöohjelma. Ympäristöministeriö.
 Wager, Henrik 2006. Päijät-Hämeen rakennettu kulttuuriympäristö. Päijät-Hämeen liitto
 Ahola, Teija 2006. Rakennusinventointi Asikkala. Hämeen ympäristökeskuksen moniste
 Päijät-Häme. Valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet 2021
 Blåfield, Tapio 2009. Asikkalan huvilakuvakirja 2009, Huvilat 1870 - 1930.

9.2 Kartat

Pitäjänskarttoja vuodelta 1840, joihin oli tehty lisäyksiä 1880- ja 1920-luvuilla
 Senaatinkartta vuodelta 1855
 Merikortti vuodelta 1926
 vuoden 1965, 1969 ja 1976 peruskartat
 vuoden 1949 ja 1957 ilmakuvat
 Peruskartta

9.3 Rakennusrekisteri

Asikkalan kunnan rakennus- ja huoneistorekisteri (leikkausajankohta huhtikuu 2023)

- Rekisterissä on alueen usealla rakennuksella valmistumisajankohtana 1.1.1900. Kunnan ohjelmistotoimittajan mukaan tämä tarkoittaa sitä, että valmistumisajankohta ei ole tiedossa. Järjestelmä on vaatinut jonkin ajankohdan ja on päädytty käyttämään kyseistä ajankohtaa. Tällaisia rakennuksia on 88 kpl, kun koko kaava-alueella on rakennuksia n. 4 200 kpl. Nämä rakennukset jätettiin selvityksessä huomioimatta
- Tämän lisäksi rakennusrekisterissä on mahdollisesti muitakin puutteita tai virheellisiä tietoja. Tämän johdosta työhön kuuluvien maastotöiden yhtenä merkityksellisimpänä asiana nähtiin arvioida rekisterin oikeellisuutta. Tätä kautta saatiin tietoa siitä kuinka rekisterin tietoihin selvityksessä suhtaudutaan

9.4 Muut lähteet

Kalkkisten seudun kyläkirja
 Kalkkisten seudun kyläkirja II
 Kymin lauttayhdistys 1873 - 1922

10 TEKIJÄT

Selvityksen tietojen kokoamisesta ja organisoinnista on vastannut Markus Hytönen (PlanDisain Oy). Rakennetun kulttuurihistorian asiantuntemuksen osalta työssä on ollut mukana Tapio Blåfield. Häneltä on saatu lisäksi arvokasta paikallistuntemusta ja hän toimi aluksen päällikkönä. Päijät-Hämeen alueellisesta vastuumuseosta selvityksen kommentointiin on osallistunut Lauri Miettinen.

PlanDisain Oy

Markus Hytönen

markus.hytönen@plandisain.fi

puh. 040 721 7527

www.plandisain.fi

Kaavan kotisivut:

www.plandisain.fi/ryk-ruot